

Politikals
röpirtat

36

36
255

DU MESNIL-MARIGNY

A ZSIDÓKRÓL.

FORDITOTTA

JSTÓCZY GYÖZÖ,

vasmegye rumi körlette országgyűlési képviselője.

„A megszokottság rendszerint minden új eszmében képtelenséget lát, s ez azon eszmék sorsa mindaddig, a míg hétköznapiakká nem válnak.“

Du Mesnil-Marigny, Histoire de l'économie politique des anciens peuples. II. kötet. 67. lap.

8.

BUDAPEST.

TETTEY NÁNDOR ÉS TÁRSA.

1875.

DE BALLAGI GÉZA.

ELŐSZÓ.

A jelen röpirat tartalmát a ma élő francia nemzetgazdászati írók egyik kitünőségének, Du Mesnil-Marigny-nak már harmadik kiadást érő ily című munkája: „Histoire de l'économie politique des anciens peuples, de l'Inde, de l'Égypte, de la Judée et de la Grèce, Paris 1872.“ második kötete Judaeáról szóló részének IX. és XII. fejezetei, a melyek már nem csupán történeti értékűek, hanem egyszersmind közvetlen gyakorlati jelentőségűek, képezik.

Az általánosan és feltétlenül keresztül vitt zsidó-emancipációnak az a nagy horderejű s a jövő politikájára döntő befolyást gyakorlandó kedvező eredménye mindenesetre meglett, hogy a zsidóság valódi lényege és törekvései felett kézzelfogható tényeken s közvetlen tapasztaláson alapuló ítélet hozható.

Szerencsére Du Mesnil-Marigny se nem ultramontán, se nem reactionárius, se nem feudális, se nem socialista avagy communista, nem is tartozik a mult előítéletein csüngő templomtorony-politi-

kusok közé, sőt még csak nem is valamely másod- vagy harmadrendű nemzet tagja, s így eszméi nyakába a megnyergelt közvélemény előtt a szokásos hurkot keríteni nem lehet. Azért az ügyes politika azt hozza magával, hogy azokat *agyonhallgatni kell*.

Egy futólagos párhuzam Franciaország és az osztrák-magyar monarchia, de különösen Magyarország ethnographiai, confessionális, gazdasági és culturális viszonyai között elég arra, hogy tényleges helyzetünk felett kissé gondolkozóba essünk akkor, a midőn egy francia tudós tollába a százezer izraelitának a harmincznyolcz millió lélekszámmal bíró s a nagy culturállamok elsői közé tartozó Franciaországban való működése ily fejtegetéseket dictált.

Törjük fejünket miseriáink és azok okai felett.

Nem fog ártani gondosan más irányokba terelt figyelmünket ezen előttünk még mindig *terra incognita*-vá tenni óhajtott térre is végre valahára kiterjesztenünk.

Budapest, 1875. márcziusban.

✱ FORDITÓ.

I.

A zsidó nép elszéledése nem tulajdonítható annak, hogy az üdvöztőt megölte. — E nép már sokkal a keresztény időszámítás előtt az egész földön elterjedve volt. — Ezt bizonyító idézetek Flavius József, Philo, Strabo munkáiból és Eszter könyvéből.

Az emberek sokat csudálkoztak a zsidó nép nagy elszéledettsége felett. Sőt sok író azt isten büntetésének tekintette. Pedig az csak Mózes intézményeinek egészen természetes következménye.

A földtulajdon területi növelésének lehetetlensége Palaestinában, a számos jog, melyet ott a szegények élveztek, a lopásnak bizonyos határok közt való tűrése, a kereskedés sikerrel való üzhetésének nehézsége oly országban, a hol az idegek gyűlölet tárgyai voltak¹⁾, az uzsorás kölcsön tilalma, az egyforma ruházat viselésére való kötelezettség, minden fényűzés eltiltása és a törvény számos más szabványa, melyekbe a leviták szünet nélküli ellenörködése mellett belenyugodni kellett: a hazájukban való tartózkodást a gazdag izraelitákra nézve szükségkép gyűlöletessé kellett hogy tegyék. Innét az idegen országokba való távozás.

Természetesen azért ragaszkodással, bámulat-

¹⁾ Apostolok Cselekedetei X. rész, 28. vers.

tal eltelve maradtak mindaz iránt, a mi a mózesi tanokban fenséges, valóban isteni volt, milyenek: a felebaráti szeretet, a szegények iránti jótékony-ság, a mely jótékony-ságot ama tanok szorosabban megparancsolnak, mint valamennyi többi vallás tanai; a minden tekintetben tökéletes, egyetlen istennek, a világ legfőbb urának imádása stb. De tökéiket hazájukból magukkal vive, azokat sokkal több szabadsággal élvezték, s ezenkívül nem voltak szorítva a Mózes által előirt nagyszámú fárasztó, boszantó szabványok szigoruan pontos megtartására.

Még mai nap is észlelhető, hogy a törvény leggyakoribb áthágásai, milyenek: az idegen családokkal való házassági összeköttetés, a bűjtök meg nem tartása, a dolgozás szombaton, a tiltott husokkal való táplálkozás stb. e nemzet legvagyonosabb emberei által követtetnek el. Sőt vannak közöttük néhányan olyanok is, kik a Mózes által megrendelt életmód ellenére annyira megfélemedeznek magukról, hogy fényes háztartást visznek, a hol a legnagyobb fényűzést fejtik ki, s így kétségkívül csak azt teszik, a mi hajdan is ugy volt.

Ha ezenkívül meggondoljuk, hogy a külföldön megtelepedő gazdag embert mindig bizonyos számu, szükségben levő honfitársa követi, a kik tőle élnek és sorsában osztozkodnak: a zsidó nép e csodás elszélyedése, bármily rendkívülinek is tetszik az első pillanatra, teljességgel nem fog meglepni bennünket.

Annak megmagyarázására tehát egyáltalán nincs szükség istennek az üdvözítőt megölt nemzet elleni haragjára utalni, és pedig annál kevésbbé, mert azon elszéyedés jóval az Ember Fiának a földrejötte előtt már bevégzett tény volt.

Avagy az Apostolok Cselekedeteit átlapozva, nem olvassuk-e ezt: „Valának pedig akkor (a keresztény időszámítás eleje táján) Jeruzsálemben lakó minden az ég alatt élő nemzetekből származott istenfélő zsidó férfiak Nagy sokaság gyülekezék egybe, és zavarodásba jöve: mivel ki-ki tulajdon nemzeti nyelvén hallja őket szólani Miképen történik tehát: hogy ki-ki közülünk a maga szüleinek nyelvét hallja tőlük? Partusok, medusok, elamiták, és kiknek honuk Judaea, Cappadocia, Pontus, Ázsia, Phrygia, Pamphylia, Egyptom, Lybiának Cyrene mellett fekvő környékei, továbbá Rómából való jövevények? ¹⁾“

Halljuk Flavius Józsefet: „Augustus uralkodása alatt a zsidóknak számos telepjeik voltak Ázsiában, Afrikában, Melos szigetén, Itáliában, Rómában.“ ²⁾

Philo arról tudósít, hogy ezen császár uralkodása alatt Róma városának a Tiberisen túli részét legnagyobb részben zsidók lakták, és hogy ezeknek ott több zsinagógájuk volt. ³⁾

¹⁾ Apostolok Cselekedetei II. rész, 5. és köv. versei.

²⁾ Flavius József, antiq. judaïques, 12. fej.

³⁾ Philo: „Magnam partem urbis Romae, trans Tiberim, non ignoravit teneri et habitari a Judaeis. Norat esse iis proseuchas in

Valerius Maximusnak legújabbán Mai Angelo bibornok által helyreállított egy szövege szerint bebizonyítva van, hogy a zsidóknak a mi időszámításunk előtt százharminczkilencz évvel Rómában gyarmatjuk volt.

Strabo is idézhető e tárgyra vonatkozólag: „Voltak, így szól, Cyrene városában polgárok, földművesek, idegenek és zsidók, mert ez utóbbiak minden városban elterjedve vannak, s nehéz lenne az egész földön egy helyet találni, a mely őket be nem fogadta, és a hol erősen meg nem telepedtek volna.

Sőt a zsidók elszéledése már sok idővel a keresztény időszámítás előtt nagy arányokat öltött.

Ugyanis Eszter könyve szerint Asverus, perzsa király idejében, nagy számmal laktak a százhuszonhét tartomány mindegyikében, a melyek Indiától a Középtengerig birodalmát képezték.¹⁾

Ezenfelül, minthogy ama különféle részletek, melyekbe e könyv beleereszkedik, arra mutatnak, hogy nagy gazdagságra tettek szert s hogy számosan, sőt félelmesek voltak: mindebből az következtethető, hogy ezen birodalomban az időben levő telepjeik nagyon régi keletűek voltak. Itéljen kiki a következőkből:

„És mondá Ámán Asverus királynak: vagyon országodnak minden tartományában egy elszéledett és

quibus conveniunt septenis maxime diebus, quo tempore publice instituantur de avita sapientia.“

¹⁾ Eszter k. I. r. 1. v.

egymástól eloszlott nép, mely új törvényekkel és szertartásokkal él, és ezenkívül a király törvényeit is megveti. Jól tudod, hogy nem használ országodnak, ha szabadság által felfuvalkodik.“

„Ha tetszik, határozzd el vesztét, és tizezer talentomot fizetek kincstartóidnak.“¹⁾

Az izraeliták „egybegyülének minden városban, faluban és helyben, hogy kinyujtanák kezöket ellenségeik és üldözőik ellen. És senki sem mert ellenök állani; mivel minden népet az ő nagyságuk félelme áthatott . . . a zsidók ellenségeiket és üldözőiket megölvén elannyira, hogy hetvenöt-ezeren öletének meg, de senki semminemű vagyionukhoz nem nyúlt.“²⁾

Jegyezzük meg egyúttal, hogy ezen kivándorlás isten akarata volt, s következőleg Mózes által nemzetének szellemébe csepegtetve, öntve lett.

Jehova több ízben meghagyja a patriarcháknak, hogy családjukat az egész földön elterjesszék. Így Flavius József szerint: ³⁾

„Isten Noé három fiának megparancsolta, miszerint más helyekre gyarmatokat küldjenek, hogy jobban elszaporodván és elterjedvén, több földet művelhessenek, nagyobb bőségben szedhessék a föld gyümölcseit, és kikerülhessék a versengéseket, melyek különben közöttük felmerülhetnének. Ezen nyers és szófogadatlan emberek azonban

¹⁾ Eszter k. III. r. 8. és 9. vers.

²⁾ Eszter k. IX. r. 2. és 16. vers.

³⁾ Flavius József, Antiq. judaïques, I k. 4. és 5. fejelet.

nem engedelmeskedtek neki, és bűneikért azon bajokkal lettek megbüntetve, a melyek őket érték.“

„Isten látva, hogy számuk mindegyre szaporodik, másodizben is megparancsolta nekik, hogy gyarmatokat küldjenek ki . . .“

„(Ujra nem engedelmeskedvén neki), meghasonlásba hozta őket az által, miszerint a helyett, hogy ugyanazon nyelvet beszélnek, ezen nyelv egy pillanat alatt olyannyira megsokszorozódott, hogy többé egyik a másikat nem értette meg . . .“

„Ezen nyelvkülönbség kényszerítette a majdnem végtelen mennyiségű néptömeget különféle gyarmatokba elszéledni a szerint, a mint isten gondviselése vezérlé őket.“

A Genesisben mondja az Ur Ábrahámnak: „Menj ki földedből, rokonságod köréből és atyád házából, és jöjj azon földre, melyet neked mutatok.“¹⁾

Teljes bizonyosságú következtetés tehát az, hogy a zsidó nép elszéledése nem eredt az isteni boszúból, hanem az a mózesi intézmények szükségépeni, elkerülhetlen következménye volt.

¹⁾ Genesis XII. r. 1. vers.

II.

Nevezetes előnyök, melyeket az izraeliták elszéledettségükből vonnak — E nemzet kereskedelmi képességei napról napra tökéletesbednek. — A világon általa gyakorolt monopolium — Az izraeliták nagylelkűsége a felekezetükhöz tartozó szegények irányában. — E nagylelkűség hatásai

A zsidó nép elszéledésének gazdasági hatásait tanulmányozva azonnal kiviláglik, hogy ezen elszéledést szerfelett előmozdithatták ama csodás előnyök, melyekkel az e népre nézve járt.

Palaestina határain kívül megtelepedve, Jákob faja nem olvadhatott egybe azon országok eredetileges lakosaival, a mely országokban megtelepedett. Vallása, erkölcsei sokkal különszerűebbek, a többi népekéinél sokkal fensőbbek voltak, semhogy az összeolvadás megtörténhetett volna.

E faj mindenütt külön városrészekben elszigetelve élő csoportokat képezett, és azon személyekkel, kiknek isten ígéje kinyilatkoztatva nem lett, csupán csak üzleti viszonyokban állott.

Avagy nem olvassuk-e a Leviticusban: „Én vagyok Jehova, a ti istenetek, ki titeket egyéb népektől elválasztottalak¹⁾”; továbbá az Apostolok

¹⁾ Levit. XX. rész, 24. vers.

Cselekedeteiben: „És mondá nekik Péter: jól tudjátok, hogy tilalmas zsidó férfiúnak idegennel társalkodni, vagy azt házánál meglátogatni¹⁾); és a Deuteronomiumban: „Se ne lépj velök (ama népekkel) házasságra. Leányodat ne add közülök levő férfinak feleségül, és a te fiadnak ne végy közülök való leányt házastársul²⁾“

S itt jelenik meg egyike a közgazdászat történetében kiemelhető legérdekesebb tüneményeknek.

Mindazon csoportok, melyek a világ különböző részeiben elszórva — de a melyek az izraeliták szívében mélyen bevésetteknek elismert testvériségi érzelmekkel táplált szívélyes egyetértés által egybefűzve voltak³⁾, rövid idő mulva egy roppant kereskedelmi társulatot képeztek, a melynek tagjai a kölcsönös levelezés útján szintoly gyorsasággal mint pontossággal értesítették egymást mindarról, a mi üzletüket érdekelte.

Az árukészletek, ezek árai és szállítási költségei felett mindenfelől hozzájuk érkező pontos értesülések segítségével folyton azon helyzetben voltak, hogy azokat a legolcsóbban vásárolhatták be és adhatták el.

Ezenkívül megjegyzendő, hogy Jákob fiainak kereskedelmi képességei, a kik mindnyájan a kereskedelemre adták magukat, a folytonos gyakorlat

¹⁾ Apost. Csel. X. rész, 28. vers.

²⁾ Deuteron. VII. r. 3. vers.

³⁾ Tacitus, 5. k. 5. fejt. „Unde auctae Judaeorum res; et quia apud ipsos fides obstinata misericordia in promptu, etc.“

által napról napra mind kiválóbbakká lettek. Ha aztán ezen szünet nélkül növekvő ügyességhez elszórt állapotuk és mindenütt-találtatóságuk előnyeit is hozzáadjuk: úgy meg kell vallanunk, hogy a kereskedelem terén csakugyan nehéz volt versenyezni velük.

Az izraeliták tehát valódi monopoliumot gyakoroltak a világon; s minthogy az áru- s főleg a pénzkereskedés a legnyereségesebb üzletágak közé sorolhatók, mérhetetlen nagyságu vagyona tehetek s amint tudjuk, tettek is szert.

Még mai nap is, jólehet a világ jelentékenyebb kereskedelmi helyein különféle nemzetek kereskedelmi ügynökökkel és irodákkal birnak, s így a haladás ama monopoliumnak jó részben gátat vetett, — még ma is ők a financia fejedelmei, s közreműködésük mulhatlan szükséges mindannyiszor, valahányszor csak némileg is nevezetes pénz- vagy hitelművelet eszközléséről van szó.

Mit nem tettek az emberek különböző korszakokban, ezerféle ürügyek alatt, hogy ezen ügyes nemzet szorongatásaiból kiszabadítsák magukat, a mely nemzetnek alig lehet szemére vetni mást mint erkölcsében, tehetségeiben és társadalmi szervezetében gyökerező előjogait, a mely előjogokat pedig egy szabadelvű codex sem törölhet el. Mindamellettt évezredektől fogva egész napjainkig daczolt a legfélelmesebb ellenségeskedésekkel, szembeszállott a legkegyetlenebb üldöztetésekkel, és diadalmaskodott majdnem legyőzhetlen akadá-

lyokon. Jólehet nincs hazája, jólehet soha egy hadsereget nem állított ki a csatasíkra, jólehet nem ismer el erőfeszítéseit összpontosító valamely közös főt: mindamellet e nemzet állva maradt.

Sőt mai nap tán még dúsabb, még megrendíthetlenebb lett mint valaha ama financiális erődök miatt, melyeket az e század elejétől fogva kibocsátott számos hitelértékekkel épített magának, s melyekkel a törvény által szerencsétlenségünkre türt syndicátusok segélyével, önmagára nézve oly nyereséges-, a közönségre nézve pedig oly vészteljes módon operál.

A földgömbnek ezen gyümölcsöző kiaknázása, anélkül hogy szükségünk lenne a vallási buzgalom indokaihoz folyamodnunk, magyarázatul szolgálhat a felett, hogy az izraelita nép miért öröklődik annyira fentartani hitét, intézményeit és szokásait, a melyek őt elszigetelik, s így lehetségessé teszik neki folyton megmaradnia azon általa elfoglalt előnyös helyzetekben, a mely helyzetek biztosították s még sok időre biztosítandják virágzó állapotát.

A célból, hogy hitük örökre leendő fenmaradását eszközöljék, s közvetve, hogy kereskedelmi szervezetüket fentartsák, Jákob gazdagabb fiai évenként roppant összegeket osztanak szét a vallásukhoz tartozó szegények között, a kik ennek folytán a legoktalanabbul cselekednének, ha hithagyók lennének, mert semmi más vallás kebelében nem találnának ilyen támogatásra.

Wito ometortis!

De el is kell ismernünk, hogy ha a zsidósághoz tartozó gyámoltalan osztályok nem tartattak volna meg azon utakon, a mely utak egész Izraelre nézve annyi haszon okozói voltak: a zsidóság már régtől fogva csak mint emlék léteznék a földkerekség néhány félreeső zugában, mint a cigányok és más régi nemzet-maradványok, a melyeknek ma eredeti hazáját is alig ismerjük.

Bizvást elmondhatjuk tehát, hogy a prófétáknak nem kellett nagyon megerőltetni magukat az előrelátásban, a midőn azt jelentették, hogy a zsidó nép elszéyedni fog. A kivándorlás az ő idejűkben már köztudomásu, kézzelfogható tény volt; a mózesi törvénykönyv tanulmányozása mellett pedig könnyű volt előre megmondaniok, hogy az napról napra csak növekedhetik.

III.

Az izraelita, kereskedelmi műveleteiben csak az adásvevés és csere eszközlésével foglalkozik. — A váltó feltalálása. — Az izraeliták a világ bankáraivá lesznek. — Magukra vonják azon népek gyűlöletét, a melyek között laknak. — Ezen gyűlölet okai: a nagy vagyon, melylyel bírnak, a vallási propaganda, az uzsora stb. — Az Izrael által gyakorolt monopolum csupán önmagának használt. — Fontosság, melyet annak tulajdonított, hogy vallásabeli egyének minden némileg nevezetesebb országban lakjanak.

A kereskedés azon nemében, melyre Jákob faja adni szokja magát, ő maga nem vesz tevékeny részt az áruknak egyik helyről a másikra való szállításában. Ezen áruk adása, vevése és cseréje képezik az egyedüli műveleteket, melyekben rendszerint részt vesz, s a melyek jobban megegyeznek a kedélynyugalom és a mindennemű testmozgás kerülése iránti hajlamaival.

Gyakran állítva lett, pedig tévesen, hogy a középkorban az izraeliták találták fel a váltót a czélből, hogy a fosztogatásokat, melyeknek kitéve voltak, kikerülhessék; azonban ők már jóval azelőtt bírták ezen becses felfedezést, a melynek léte e népnél csak az egész világon elszórt állapota logikai, szükségképeni, kényszerű folyamánya volt. Ezenkívül Görögországban, a keresztény

időszámítás előtt közel négy századdal a kereskedelem a váltóval már élt.¹⁾

Azért az izraeliták, különszerű szervezetük mellett képesek voltak önmaguk és majd mindig pusztá érték le- és hozzájegyzéssel, pénzüsszegek küldözése nélkül, a föld különböző részeiben mindennemű fizetéseket, még olyanokat is teljesíteni, melyek az adókra vonatkoztak.

Ilykép a világ bankáraivá lettek. Sőt a mindennemű pénzügyi dolgokban való ügyességük olyannyira elismert volt, hogy több nép, visszafajtvá ellenszenvét mindaz iránt, a mi idegen, több izben államkincstára élére közülük állított egyéneket.

Izrael szerencsétlenségére a birtokában levő és napról napra növelt nagy vagyon, a vésteljes concurrentia, melyet a benszülött kereskedőknek mindazon helyeken, a hol megtelepedett, csinált: nem mulaszthatták el ezek féltékenységét és gyűlöletét felkelteni.

Az ellenszenvnek egy másik nem kevésbbé nyomós indoka s a mely miatt minden nép ellene fordult, az általa hévvel üzött vallási propaganda volt. S be is kell ismerni, hogy Jákob fájának mindazok iránt tanusított nagylelküése, a kik hitére tértek, olynemű csábító eszköz volt, a mely-

¹⁾ Lásd Isocrates beszédét, a *Trapezeticum*-ot, s ezenkívül szerzőnek az előszóban idézett műve második kötetében a Görögországról szóló rész 6-ik fejezete 2-ik szakaszát.

nek a vallására térők száma szaporítására nézve lehetett némi értéke.

Ezen hittedesítés egyéb bizonyítékai közt először is Flavius Józsefet idézzük, a ki így nyilatkozik:

„Hircanus az idumaeiaktól is elfoglalta Adora és Larissa városát, és miután ezen nagy tartományt megzabolázta volna, megengedte nekik hogy ott lakjanak azon feltétel alatt, hogy körülmetélték magukat, hogy a zsidók vallását felveszik és törvényeiknek alávetik magukat. Attól való félelmükben, hogy hazájukból kiűzetnek, az idumaeiak elfogadták ezen feltételeket, s ez időtől fogva mindig zsidóknak tekintettek, sőt közülök egy, — névszerint idumaei Heródes — zsidó király is volt ¹⁾ . . .“ Aztán idézzük Valerius Maximust, ki a zsidókat Jupiter Sabbathias imádóinak nevezi s bizonyítja, hogy a vallási propaganda miatt Itáliából őket kiűzték.

Nem kevésbé világosan szól Máté evangéliumának következő helye is, a hol Jézus Krisztus az írástudókhoz és farizeusokhoz fordul:

„Jaj nektek képmutató írástudók és farizeusok! mert megkerülitok a tengert és a szárazt, hogy egy pogányt zsidóvá tegyetek; és midőn azzá lön, a pokol fiává teszitek őket kétszerte inkább mint ti magatok vagytok ²⁾“

Tudjuk egyébiránt, hogy a zsidók kétféle

¹⁾ Flavius József *Antiq. judaïques*, 13. k. 17. feje.

²⁾ Máté evang. XXIII. r. 15. vers.

megtérteket ismertek: 1-ször a kapu megtértjeit, a kik azon áttért pogányok voltak, kik nem akarták körülmetéltetni engedni magukat, s a kik Mózes némely más szabványát sem fogadták el. Nevük onnét származott, hogy ezek csak a templom első udvarába eresztettek be, a mely udvar a külső kapu szomszédságában volt. 2-szor az igazság megtértjei voltak azok, kik áttértükkel a mózesi törvényhozásnak egészben való követésére kötelezték magukat.

Jegyezzük meg azonban, hogy a zsidó vallás Jézus Krisztus eljötte után rövid idő múlva nem csinált s nem is esinálhatott többé propagandát. Térítési buzgalmának sikerei ugyanis főleg magasztos vallástételein alapultak. Valjon kiállhatta-e akkor már a versenyt a keresztény apostolátussal, a mely ugyanazon igazságokat hirdetve, a jótékonyságot is kötelességgé tette és nem kötelezte új megtértjeit mint a zsidó hit, a körülmetélkedésre, igen sok állat husából való táplálkozástól tartózkodásra, a szombat szigorú megtartására, valamint számos más aprólékos, kellemetlen és boszantó cselekvésekre. Bizonyára nem.

Az izraelitákat gyűlöletesekké tett okok felsorolásánál ne feledjük ki az előttük oly kedves volt uzsorás kölesönt se, mely a mózesi törvény szerint az idegenekkel szemben megengedve volt. Mindnyájunknak tudomása van ugyanis azon lármautésről, átkozódásokról, melyeket a közönség

△;
de szigorú
munka van

az uzsorások ellen minden országban oly hangosan emel.

Rómában a törvény értelmében a tolvaj áldozatainak azon összeg kétszeresét fizette, a mellyel őket megkárosította; az uzsorás annak négy-szeresét. ¹⁾

Ezenkívül olyan, semmi munkást nem foglalkoztató s idegen nemzet között mocskos takarékossággal élő gazdag egyének testülete vajmi nehezen kerülhette ki a legképtelenebb mint a leggyűlölsegebb rágalmak mellett egyszersmind azt is, hogy ama nemzet ne legyen ellensége. Nem csudálkozhatunk tehát azon, hogy az izraeliták több ízben zaklatva, méltatlanul kifosztogatva, sőt konczul vetve lettek.

Mily egyszerű, mily kényelmes volt egy uralkodóra vagy kormányra nézve valamely állítólagos, de azért tetszetős vallási érdekre támaszkodva a közfelháborodást felhasználni arra, hogy mérhetetlen mennyiségű vagyonukat kezükre kerithessék, mely célból a legszörnyűbb igazságtalanságok lettek elkövetve.

Első tekintetre úgy látszik, hogy ezen, a világon mindenütt elszórva volt igen sok apró csoportokból állott népnek a különféle áruk árainak leszállításában kiváló mérvben közreműködni s ekkép ezen árut nagyobb számu fogyasztókra nézve hozzáférhetőbbé tennie kellendett, a mi

¹⁾ Cato, De re rustica

a haladás útján csak előmenetelt képezett volna. Azonban ez nem így történt.

A Jákob faja által gyakorlott monopoliumnak azon országokra nézve, melyekben lakott, legtöbbször csak végzetteljes következményei voltak. Miután szétzuzott minden concurrentiát, az árak urává lett és ezeket rendszerint tetszése szerint szabta meg, minek folytán ügyessége a helyett, hogy ezen országokra nézve haszonnal járt volna, a legnagyobb mérvben véstteljes volt.

Aztán minő nagy különbséget tett valamely ország virágzására nézve, ha lakói közül egy polgár vagy egy izraelita talált vagyonhoz jutni!

Az első esetben e vagyon majdnem azonnal ingatlanokba: gyárakba, földbirtokba, házakba lőn befektetve s így az ösztökét növelte; míg a második esetben a szerzett nagy vagyon mindig csak cosmopolitanus vagyonná vált, milyenek az érczek, szövetek stb., melyek csak a keresletre vártak, hogy egyik vagy másik pillanatban a külföldre szállitassanak. E nagy vagyon tehát nem tekintetett olyannak, mely az illető állam társadalma tőkéjének kiegészítő részét képezi.

E tárgyra vonatkozólag megjegyezzük, hogy a jeruzsálemi templom a hajdankorban a világ minden részéből való izraeliták részére szolgáló téres raktárul használtatott, a hol ezek értékes érczkészleteiket tartották. ¹⁾

¹⁾ Cicero, Oratio pro Flacco.

A makkabaeusok könyve különben felvilágosítást nyújt e tekintetben. Ezen könyv szerint, a midőn Heliódorus, Seleucus király meghagyása folytán, a templomban letéteményezve volt kincs lefoglalása czéljából Jeruzsálembé jött, mely kincs, amint ezen királynak jelentve lett, *végtelen mennyiségű* összegekből állott ¹⁾, a főpap kijelentette, hogy „mindenestől csak *négyszáz talentom ezüst és kétszáz talentom arany* volna; és hogy semmiképen nem lehetne azokat megcsalni s igazságtalansággal illetni, kik a helynek és templomnak, mely tiszteletességére és szentségére nézve az egész világon becsültetik, sértetlenségében bizva, vagyonukat *itt lctevék.*“ ²⁾ E kijelentés azonban még jó távol állt a valóságtól; mert reá rövid időre Antiochus Jeruzsálemet hatalmába kerítvén, a templomból ezernyolczszáz talentomot vitt el ³⁾ (kétségkívül ezüst-talentomot, mivel az ércz természete megjelelve nincsen); s ugyanezen könyv feltételezni engedi, hogy Antiochus a templomból nem vitt el minden pénzt. ³⁾

Az izraelita tökéknék Jeruzsálemben ily módon történt összpontosítása bizonyára nem lehetett előnyös azon városokra nézve, a hol izraeliták laktak.

¹⁾ Makkab. II. k. III. r. 6. v.

²⁾ Makkab. II. k. III. fej. 10. és köv. vers.

³⁾ Egy héber talentom 10,800 frank értékű volt. — L. szerző elől idézett művének II. köt. 27 lapját.

Fordító jegyzete.

³⁾ Makk. II. k. V. r. 21. vers.

Nem volt tehát nyomós indokok nélkül való azon ingerültség, a mely ellenükben mindenütt oly heves volt.

Ne legyen kétségünk az iránt, hogy legnagyobb mérvben a régibb időkben, a helyett, hogy ama vendégszeretet viszonzásául, melylyel a nemzetek, melyeknél laktak, fogadták őket, ezeknek némi kárpótlást nyujtottak volna, majd mindig csak kizsákmányolták őket.

Itt azonban egy kérdés merül fel. Az t. i.: vajjon ezen kizsákmányolás nem volt-e jogosult? Az izraeliták nem cselekedtek-e valamely ősjog alapján, a mely mindenkinek minden helyzetben, a melyben létezik, megengedi, hogy ügyességét és értelmességét saját előnyére felhasználhassa, feltéve, hogy mindig meggondoltságot és lelkiismeretességet tanusítva, a becsületesség és jóság törvényeit soha át nem hágja?

A kérdést így feltéve, nehéznek látszik azt a zsidó nemzet javára meg nem oldani. Máskülönben nem vádoltathatnánk-e azzal, hogy minden tökéletesbülésnek ellenségei vagyunk s hogy a civilizációt alapjaiban akarjuk megtámadni?

Azonban csak gondolkodjunk kissé ezen ősjog felett és be fogjuk ismerni, hogy ez teljességgel nem feltétlen érvényü. Természetes dolog, hogy nem vonhatjuk meg azt valamennyi embertől, a kiktől valamely nemzet áll, tekintve, hogy amaz ősjog közülük némelyeknek előnyöket szerezve, a tömegre serkentő befolyással van s azt az előre-

haladásban tevékenységre ösztönzi; s mert ezenkívül az erők, melyeket egyeseknek kölcsönöz, azért az összeségnek megszerezve maradnak. De Jákob fajáról levén szó, a dolog már nem így áll, a midőn ez, intézményeiből eredő előjogaival, folyton ubiquista és teljesen elszigetelt állapotában a küzdelembe elegyedik.

Ama könnyűségről, melylyel Jákob faja a nagy vagyont összeszerezte, fogalmat nyerhetünk, ha arra gondolunk, hogy több ízben, miután valamely országból kiüzetett és lefoglalható vagyionát elkoboztatni látta, nevezetes összegek fizetésének vetette magát alá, csakhogy visszajöhessen lakni azon országba, daczára, hogy ez oly csekély biztonságot nyújtott neki.

IV.

Az izraeliták Egyiptomban csodás módon elszaporodnak daczára annak, hogy a pharáók erőfeszítéseket tesznek ez elszaporodás megakadályozására. — E nemzet számra nézve fogy azon évek alatt, melyeket a pusztában tölt. — Létszáma tovább fogy a bírák kormányzata alatt. — Dávid alatt növekvőben van és Salamon alatt tetőpontját éri el. — Ha Jákob fiai azon országokban, melyekben laknak, semmi oppositóra nem találnak, bámulatossággal szaporodnak. — Az izraeliták Romániában.

Jákob családja hetven személyből állott, a midőn Egyiptomba érkezett. Kétszáz év mulva olyannyira elszaporodott, hogy az ezen országból történt kiköltözködése után két év mulva fogantatott népszámlálás szeriint mintegy három millió embert foglalt magában. ¹⁾

Jákob fiainak ezen gyors elszaporodása felett még a biblia is bámulatát fejezi ki. E szent könyv

¹⁾ Numeri, I. r. 3. és köv. vers. — A leviták törzsét kivéve, valamennyi törzs harczképes tagjai vagyis azok, a kik husz és negyven év közt voltak, összesen 603,550 főt képeztek, a mely számot öttel sokszorozva, amint a statistikusok az összlakosság létszáma meghatározásánál számítani szoktak, a tizenegy törzsre nézve 3.017,750 főt ad ki.

Még egy más módon is ugyanazon eredményhez juthatunk.

Ugyanis Numeri, III. 43. versében az mondatik, hogy Izrael elsőszülött gyermekeinek száma, kétségkívül egy éven át, 22,273-ra emelkedett. Elfogadva tehát, hogy egy-egy család gyermekeinek középszáma négy volt, s hogy az átlagos életkor harmincz évet tett: évenként száz-ezer születésnek s következőleg három millió embernek kellett lennie.

ugyanis azt mondja, hogy Gessen földön úgy elszaporodtak, mintha vetették volna őket, *mint a gabona* (germinantes), és hogy a mellett, hogy el-lepték, betöltötték a földet mint a gabona, még nagy erővel is voltak (roborati nimis¹⁾).

Ne csudálkozzunk tehát a felett, hogy az egyiptomi király, a kinek ugyan nagy szolgálatokat tettek, de kire nézve mindamellett félelem okai voltak, erőfeszítéseket tett, hogy őket ártalmatlannokká tegye.

„Ime Izrael népe igen sok és hatalmasabb mint mi“²⁾, szólott alattvalóihoz pharáó. Ennek következtében e fejedelem a reájuk kiszabott munka megkétszerezésével törekedett őket meggyengíteni. Sőt annyira ment, mikép elrendelte, hogy minden figyermekük megölessék a mint a világra jön. „Minden férfi gyermeket, ki születni fog, a folyóvizbe vessetek; de a leányokat mind tartsátok meg,“ — mondá ismét.³⁾

De ezen gonosz és barbar rendszabály, a mely különben is csak nagyon részlegesen fogantatosíthatott, mert hozatala után nyolczvan évvel⁴⁾ a húsz éven felül levő izraeliták száma a

¹⁾ Exodus. I. r. 7. vers: „Filiis Israel creverunt, et quasi germinantes multiplicati sunt; ac, roborati nimis, impleverunt terram.“

²⁾ Exodus, I. r. 9. vers.

³⁾ Exodus, I. r. 22. vers.

⁴⁾ Mózes születésekor a Nil folyóba tétetett ki, s csak nyolczvan éves korában kényszerítette az egyiptomi királyt az izraelitákat az országból kiereszteni.

hatszáz ezeret jóval felülmulta ¹⁾ — elégtelen volt. Izrael pedig a szenvedett elnyomatás felett elkeseredve, egy napon függetlenségét visszanyerni ohajtotta, s elnyomói kényszerülve voltak ez óhajba belenyugodni.

A fölényről, erőről és hatalomról, melyeket gyors szaporodásában lelt és még később is lehetett, törvényhozóinak is teljes tudomása volt, mert az Exodusban ezt olvassuk: „*Lassankint* üzőm ki (én, Jehova) őket (ama népeket, kik Kánaán földjén laktak) szined elől (Izrael elől), *miglen megszaporodol* és birhatod a földet.” ²⁾ Azért Mózes, amint később látni fogjuk, nem is hanyagolt el semmi eszközt, a mely ezen gyors elszaporodást biztosíthatta.

Mindazonáltal ama nélkülözések, melyeket az izraelita nép a pusztában töltött negyven év alatt szenvedett, fejlődését hátráltatták, mi felett ítéletet hozhatunk azon népszámlálásból, a mely Kánaán földje megtámadásának idején teljesítve lett. ³⁾

Igaz ugyan, hogy ezt összehasonlítva azon összeírással, mely az Egyiptomból való kiköltözés alkalmával teljesített, azt látjuk, hogy a húsz és negyven év közt volt férfiak száma, mely mint egyedüli adat szerepel, körülbelül ugyanaz. De az Egyiptomból történt kiköltözés alkalmával Izrael népe közt nagy számu koros személyek is voltak,

¹⁾ Numeri, I. r. 46. vers.

²⁾ Exodus, XXIII. r. 30. vers.

³⁾ Numeri XXVI. r. 64. és 65. vers.

holott Palaestinába bemenetelekor sorai közt csak két, hatvan évet elért egyén találtatott: Káleb és Józsue.¹⁾

Az izraeliták által a negyven évi kóbor élet folyamában és a vadon sorvasztó éghajlata alatt kiállt szenvedések nagyon elégségesek ezen halandóság megmagyarázására, a mely halandóság nemcsak a hatvan éven felüli férfiakat, hanem az ugyanazon korbéli nőket is érthette. Mindamellett abból, a mit a biblia mond, hogy t. i. ezen halandóság Jehova rendeletének következménye volt, a ki zugolódásaikért és lázongásaik miatt őket ily módon büntette meg, azt következtethetjük, hogy ez esetben isten, megbüntetésük céljából, a természet általános törvényeit csak gyenge mérvben szegte meg.

Noha az izraeliták Józsue vezérlete alatt, a ki őket egyesítvén, egyuttal mindnyájuknak lökést adni tudott, Kánaán földjét nem hódították is meg teljesen, mindamellett ők ott nagyon félelmesek lettek.²⁾ Azonban hibás kormányservezetük megtermette fanyar gyümölcsseit. Meghasonlott állapotuk mellett azon nemzetiségek, melyeknek közegette laktak, utóbb gyakran legyőzték, sőt több ízben le is igázták őket.

Ugyanazért számerőben szükségkép meg is fogyatkoztak, mig nem a királyválasztás ezen reá-

¹⁾ Numeri, XIV. r. 22. és köv. vers.

²⁾ Procop azl mondja, hogy az ő idejében Tigisisben, Afrikában a következő phoeniciai felirat volt olvasható: „Mi a zsvány Józsue, Nun fia elől menekültünk.“

juk nézve oly hátrányos élethelyzetből ki nem emelte őket. A következő tényekből ítélhetünk. Az ephraimi levita siralmas ügyében csak 425,000 katonát tudtak összeszedni¹⁾; holott midőn Palaeztina megtámadva lett, 625,000-en állottak ki a síkra.

Saul trónraléptekor a héber nép létszáma újra nagyon lepadt; mert az általa viselt első háborúban csak 330,000 harczost volt képes egybegyűjteni.²⁾

Azonban e fejedelem halála idején, a ki az izraeliták ügyeit bizonyosan rendbehozta, mivel a királyok könyve ezt mondja róla: „Ekképen Saul megerősítvén magát Izraelnek királyi székében, köröskörül minden ellenségeivel hadakozék, moab, ammon és edom nemzetekkel, Soba királyaival és a filiszteiekkal; és akármerre fordult, mindenütt győzött³⁾“, — a zsidó nép létszáma nagyon megnőtt. Ugyanis közel 350,000 harczos jött támogatni Dávidot Isboseth ellen viselt háborújában⁴⁾; míg ez utóbbinak hadserege sem lehetett kevésbbé tekintélyes.

A próféta király uralkodása alatt egész más fejlődésnek vagyunk szemlélői. Az élete vége felé teljesített népszámlálás, a melybe nem vonatott bele sem Levi, sem Benjámín törzse, a fegyver-

1) Birák k., XX. r. 15. és 17. vers

2) Királyok I. k. XI. r. 8. vers.

3) Királyok I. k. XIV. r. 47. vers.

4) Krónikák I. k. XII. r. 1. és köv. vers.

fogható izraeliták számát 1.570.000-re teszi ¹⁾); miből az tűnnék ki, hogy Jákob faja az időben körülbelől 6.500.000 lelket számlált s hogy ekkép Palaestinába jötte óta megkétszereződött.

Azonban ne hagyjuk figyelmen kívül, hogy a harcziás és mérhetlen gazdagságu Dávid király seregeibe sok idegent is felvehetett. Ugy hisszük tehát közelebb járunk az igazsághoz, ha ezen 6.500.000 számot 6.000.000-ra szállítjuk le.

A zsidó nép kiterjedése újabb lendületet nyert és tetőpontját érte el Salamon dicsőséges uralkodása alatt. De ama sorscsapásokat, melyek e nagy királyt aggkorában érték, a nép is nagyon megérezte. Ugyanis ama küzdelem idején, mely halála után kevéssel Izrael és Juda királyai: Jeroboam és Ábia közt folyt. az előbbi 800.000, az utóbbi 400.000 embert állított fegyverbe ²⁾), a mi mellett Palaestina lakóinak száma csak mintegy öt millióra emelkednék.

E létszám meglehetősen hosszú ideig ugyanaz maradt; mindamellett a számos belháboruban és a Vöröstenger kereskedelmének elveszte után, valamint a/ egyiptomiak, assyrok, syriaiak, chaldaeusok stb. által reájuk rótt adók terhe alatt szerfelett megfogyott, miből kiviláglik, hogy Jákob fiai-

¹⁾ Ugyanott XXI r. 5. és köv. vers.

²⁾ Kronikák II. k. XIII. r. 3-dik vers: „És ütközetre menvén Ábia négyszázezer derék, hadra termett, válogatott férfiakból álló sereggel, Jeroboam nyolczszázezerrel álla hadirendbe ellene, hasonlóképen mind válogatott vitéz férfiakkal.“

nak szaporodását ugyanazon okok szabályozzák, melyek a többi népekét, s nem mint némelyek állították, fajuk sajátzerű képességei. Mindamellett nem tagadhatjuk, hogy ha azon országban, melyben laknak, erélyes oppositóra és félelmes antagonizmusra nem találunk, egy faj sem követi nagyobb pontossággal és gyorsasággal az Ur e parancsát: *Crescite et multiplicamini*.

E helyütt az olvasó szemei elé állítunk egy, a román törvényhozó testület harminczegy tagja által aláírt okmányt, mely e részben megragadó képet nyújt. A héber történelem is a multban és a jelenben a legigazabb és a legmeglepőbb módon van abban lefestve.

Ez okmány felelet az izraeliták panaszaira, a kik az ezen országban kevéssel azelőtt ellenük kiütött lázadásnak áldozatául estek.¹⁾

„Romániának s különösen északi Romániának a zsidók által történt megrohanása az utóbbi években oly nagy mérveket öltött, hogy a román lakosságot rémületbe ejtette . . . Közönyösségünknek gazdasági szempontból gyászos eredményei lettek. A román társadalom közepette *egy roppant monopoliumot* engedünk támadni, *mely monopolium a kereskedelmet és a kis ipart teljesen tönkretette*.²⁾ E faj különösen Moldvában helyébe lépett kivétel

¹⁾ Archives israelites, Nro. 5. 197. 1. 1868.

²⁾ Nemrég Csehországban, Morvában, Sziléziában, Münchenben, Würzburgban, Nürnbergben és sok más német városban ugyanezen vád emeltetett ellenük.

nélkül valamennyi város benszülött kereskedőinek és iparosainak, sőt még a falusi községekbe is behatolt.

„Ezen helyfoglalás a különféle társadalmi osztályokat egy idegen test közbeékelése által elszigetelte egymástól, a mely idegen test a helybeli lakossággal *minden solidaritást* visszautasít, s a mely közöttünk tekintélyes számmal megtelepedve, *nemzeti erőink egész egyensúlyát* felforgatta.

A kereskedelem által termelt tőkék, melyek azelőtt a románok kezei közt gyümölcsöztek, s ezer meg ezer csatornán a termelés forrásainak táplálására visszafolytak: ma nemzeti tevékenységi hatáskörüktől *elidegenítve* s elvonva vannak. Innét azon ernyedtség és zsidbadtság, a melyek *minden irányban* éreztetik magukat.

„Mérhetetlen mennyiségű pénzüsszegek birtokosai, természetüknél fogva a más fajbeliek kizsákmányolására hajlandók és uralkodó ragadozási ösztönük által hajtva: a zsidók a legkisebb tartózkodás nélkül oly mértékben adták magukat az uzsoráskodásra, hogy *ezer meg ezer vagyonos családot kifosztogattak és véginségbe döntöttek*. Az uzsora egy undok sebbé vált, mely a társadalom egész testét ellepte s mely magát a nemzet életerejét emészti. A tőkék ezen monopolizálása a legtermészetesebb oka azon pénzválságnak, mely annyi év óta az országra nehezedik.

„Az uralmat ekkép megszerezve s nem találva semmi oppositóra, a mely ellensúlyozhatná

öszöneiket, *mesterkelt pénzsükséget és válságokat idéznek elő*, s azon törik fejüket, hogyan találjanak ki még a nép nyomorában is mindenféle zsarolási eszközöket, hogy a nyereség utáni féktelen sóvárgásukat kielégíthessék; *mert a nyomor haszonhajtó azokra nézve, a kik elég szívtelenek azt kizsákmányolni . . .* A zsidók ezen coalitiója annyira ment, hogy még az italokat és főbb élelmiszereket is monopolizálták. ¹⁾

„ A román népszelid nép, és minden bizonyíték egyértelműen tanusítja, hogy *vallása miatt soha senkit sem üldözött* A legrégebb időktől fogva Románia minden üldözöttnek menhelye volt ²⁾, és a román állam tolerans minden vallás szabad gyakorlata iránt; de nem hunyhat szemet egy oly vallás előtt, a melynek dogmái társadalomellenesek, s a melynek főczélja *a nemzet legkomolyabb érdekeinek megbuktatása*.

„Azon időben (a midőn Romániát a külföldi seregek megszállották) vette kezdetét a zsidók virágzó kora is, a kiket ama megszállás által inaugurált corruptionális aera nyereségei ide vonzottak.

„A román társadalom *hanyatlása és a zsidók elszaporodása* az időben egyenlépést tartottak. A zsidók beözönlése azonban egész dűhszerű fejlődést vett 1828-ban, a midőn az oroszok által elfoglalva

¹⁾ Lásd a 13. és köv. lapokon mondottakat.

²⁾ A román népnek ezen vallási türelmességü szelleme még az izraelitáknak az europai hatalmakhoz intézett manifestumában is beismerve van. Archives israélites, X. köt. 462. l. 1868.

volt s hallatlan szenvedéseket kiállt ország a nyomorban görnyedett, a mely nyomort újabb bűnök és egy corrupált bureaucraticus rendszer még inkább növeltek.

„A zsidók létszáma, mely akkoriban alig érte el a 25,000-et, 1844-ben 55,000-re, 1854-ben 160,000-re *emelkedik és ma már felül van 300,000-en* ¹⁾. És e száraz számok ellenállhatlan ékesszólással bírnak; mert képét tüntetik elő azon különféle phásisoknak, amint a keresztény államok nemcsak a középkorban, hanem még a tizenkilencedik század beljében is a zsidóság által elárasztattak. Szaporodásukat látjuk ugyanis egyenlépést tartani *gazdászati erőink hanyatlásával*, Moldva városainak eredeti jellegükből való kiforgatásával, a melyek keresztény városokból majdnem egészen zsidó városok lesznek, a román kereskedelem monopolizálásával a pénz fogyásával, a pénzváltáság növekvésével és az ország ingatlan javainak roppant jelzálogi adósságba való bonyolításával. ²⁾

„Ezen indokok, valamint az ország hagyományos és tételes törvényei alapján, s tekintve azt, hogy mindezen törvények hozatala azon *parancsoló szükség által van megkövetelve, hogy a románok a zsidó kizsákmányolástól megóvassanak*, s hogy a nemzetiségünket fenyegető veszélyek elháríttassanak;

¹⁾ Az egyetemes izraelita szövetség elnöke e számot 400,000 re teszi.

²⁾ Ugyanigy van Magyarországon és Ausztriában is; a nagy urak itt több nemzedékre eladósodva vannak s ezen országok vagyonának három negyedrésze az izraeliták kezei közt van.

tekintve továbbá, hogy más országok törvényhozási szintje kényszerítve látták magukat határt szabni a zsidók által okozott bajoknak, s látva a veszélyt, mely a román népet úgy gazdasági, mint nemzetiségi tekintetben fenyegeti, a mely veszély kötelességünké teszi a dolgoknak ezen szünet nélkül súlyosodó állapotában a lehető leggyorsabban sikeres orvosszereket alkalmazni: az alulírtaknak van szerencsésük a következő törvényjavaslatot előterjeszteni

(Következnek az aláírások.)

V.

Az izraelita lakosság csodás sűrűsége Palaestinában. — Az annak növelésére czélzó számos szabvány. — Tacitus véleménye az izraeliták nagy szaporaságának okai felett.

Palaestina csak harminczezer négyszög kilométernyi *) kiterjedésü volt. Ebből valamint a hat millió lélekszámból, a melyre az izraelita lakosság Dávid uralkodása alatt emelkedett az következtethető, hogy sűrűsége az időben körülbelül kétszer akkora volt, mint Franciaország lakosságáé.

A lakosság ily sűrűsége nemcsak Kánaán földje termékenységének, a mely „téjjel és mézzel folyt“¹⁾ és az izraeliták kereskedelmi előnyeinek, hanem különféle intézkedéseknek is volt eredménye, a mely intézkedések a gyermekek nemzését kiváló módon elősegítették s azok szünet nélkül való gondozását biztosították. Így:

1-ör. Az új házas egy év tartamára a hadi szolgálat és mindennemű adó alól mentes volt, „hogy öröme teljék feleségében.“²⁾

2-ör. A hatalom és kitüntetés mindig a számos tagból álló család fejét illette.

*) 545 négysz. geogr. mfd.

¹⁾ Exodus, XXXIII. r. 3. v.

²⁾ Deuteron, XXIV. r. 5. v.

Ezenkívül az izraelitára nézve a legfőbb becs-vágy, a leghizelgőbb dicsőség abban állott, ha saját nevét a nagy gonddal szerkesztett leszármazási táblákon őseinek neve mellé írva látta. Ezen halhatatlansági évkönyvekben pedig valaki csak akkor szerepelhetett, ha élő fiutóda volt.

Saul tudva, hogy utánna a trónt Dávidnak kell örökölnie, nem intézte-e hozzá melegen ezen kérelmet: „Esküdjél meg nekem az urra, hogy maradékomat ki nem irtod, és nevemet atyámnak nemzetségéből ki nem töröd.“¹⁾ Abszolonnak nem lévén gyermekei, nem emeltetett-e oszlopot magának emléke megörökítésére?²⁾ „Nincs fiam, így szóla, ki nevemet emlékezetben tartsa, és maga nevérol hívá az oszlopot. Az izraelita tehát mindenekfelett sok gyermeket óhajtott, hogy bizonyosabb legyen az iránt, miszerint neve nem fog feledésbe menni.

3-or. Ha valamely asszony megözvegyült a nélkül, hogy figyermekai lettek volna, sógorának öt nőül kelle vennie a czélból, mondja a Genesis, hogy testvérének magzatot *éleszzen*.“³⁾

4-er. A férj-hatalom alatt álló szabad avagy rabszolga nőknek engedélyezett szerelmi jog ez országban, a hol a többnejűség megengedve volt, helyrehozandó volt azon hátrányt, melylyel a

¹⁾ Királyok I. k. XXIV. r. 22. v.

²⁾ Királyok II. k. XVIII. r. 18. v.

³⁾ Genesis XXXVIII, r. 8. v.

többnejűség intézménye a népesedésre nézve különben járt volna. ¹⁾

5-ör. A nő férjével minden hónapban csak nyolcz nap válthatott szerelmet. A hitvesi actus után a férj egész napon át tisztátalan volt. Ez intézkedés kétségkívül nagy befolyást gyakorolt a nők termékenységére.

6. A rendkívüli nagy hatalom, melyet az atya gyermekei felett gyakorolt; a folytonos figyelem, a mély tisztelet, melylyel a gyermekek iránta viseltetni tartoztak ²⁾; a neki engedett azon jog, hogy őket eladhatja, a gyermekeket valódi vagyonná, igen kívánatos vagyonná tette.

Mily másképp van mindez a mi modern társadalmunkban, a hol a sok tagból álló családot úgy a szegény, mint a gazdag majd mindig tehernek tekinti.

A családanya, törvény szerint leányaival nem adott hozományt. A ki leányát nőül venni akarta, tízenöt ezüst-zacskót*) s bizonyos mennyiségű árpát tartozott adni neki. Mózes előtt Jákob tízennégy évig őrizte Lábán juhait, hogy két leányát nőül elnyerje.

7. A nőknek magukon magzatelhajtó műtétet tenni tilos volt.

¹⁾ Talmud és Exodus, XXI. r. 7., 8., 9., 10. és 11. v.

²⁾ Deuter. XXVII. rész, 16. vers: „Átkozott legyen, ki atyját és anyját nem tiszteli! és mondja az egész nép. amen.“ — Exodus, XXI. r. 15. vers: „A ki atyját vagy anyját megveri, halállal büntetessék.“

*) Egy zacskó mintegy 3 franc 60 centime volt. — L. szerző előidézett munkája II. köt. 27. lapján

Ford. jegyzete.

E tárgyra vonatkozólag Flavius József a következőket mondja: „Törvényünk megtiltja a nőknek magzatjukat elveszíteni. E tett által a nő emberölésben lenne bűnös és mint ilyen büntettetnék. Ha a keblében hordozott gyermeket életétől fosztaná meg, főleg azért lenne megbüntetve, hogy a családot támaszától s a hazát egy polgárától fosztotta meg¹⁾).

8. A fényűzés eltiltása Jákob fiai kezeiben hatalmas eszköz volt az elszaporodásra; mert a nemzeti segélyforrásoknak ez által csak egyetlen rendeltetése lett, t. i. a lehető legtöbb embernek életfentartására szolgálni.

9. A földkerekség városaiban lakó minden izraelita csoport, a templom tatarozására vagy az ő hozzá tartozó zsinagóga jó karban tartására évenként Jeruzsálembe pénzt küldeni szokott. E küldött pénzüsszegek a munkát Judaeában csak előmozdíthatták, s következőleg lakói számát csak növelhették.

Az időben, a midőn Titus Jeruzsálemet ostromolta, az ott találtató zsinagógák száma négyszáznyolcvanra emelkedett.²⁾

Cicero, Flaccusért tartott s már idézett beszédében azt mondja, hogy nem mult el év, a melyben Itáliából és minden római tartományból sok arany ne vándorolt volna Jeruzsálembe.

Maga Flavius József is beismeri, hogy Euró-

¹⁾ Flavius József. Felelet Apionnak. 7. fejt.

²⁾ Godwinus, de ritibus Hebraeorum.

pának és Ázsiának különféle részeiből évenként roppant összegek küldettek ama városba¹⁾, a mely tárgyra vonatkozólag közöltünk már néhány részletet.

10. Végre Jehova így szólt: *Crescite et multiplicamini*, s ezen meghagyás, főleg az ezt megszegett Onanra mért szigorú büntetés után pontosan teljesíthetett is.

Azért a hébereknél a terméketlenség gyalázat volt, s a nőtlenség mint a természet megsértése tekintetett. A sok gyermek az ég áldása volt s anathema, átok látszott sulyosodni arra, ki attól tökéletesen megfosztva volt.

Hozzátehetjük még, hogy a Talmud szerint a nőtlenség büntett volt s minden a ki isten fentebb említett parancsának nem engedelmeskedett, szintoly bűnös volt mint az orgyilkos.

Az izraeliták rendkívüli elszaporodási képességét a régiek is teljesen ismerték. Tacitus jelzi azt s úgy magyarázza meg, hogy az a lélek halhatatlanságában való hitük eredménye.²⁾

Nagyon kételkedünk, hogy ez éles eszű író ama gyors szaporodás valódi indokát érintette. Mi úgy hiszszük, hogy ez inkább azon általunk említett különféle okoknak volt eredménye, a me-

¹⁾ Flavius József, *Antiq. judaïques*, 16. k. 10. fejt.

²⁾ *Animas aeternas putant, Hinc generandi amor et moriendi contemptus,* Tacitus, *Histor.* 5. k. 5. fejt.

lyekhez a köztük annyira elterjedve levő jótékony-sági és szeretetteljes érzelmeket csatolhatjuk. ¹⁾

Az izraelitáknál tehát nem volt semmi veszendőbe ment nemző erő. Minden igénybe vettett és hatályosan közreműködött ott az ember létrehozására szintugy, mint annak a földön való megtartására.

¹⁾ Az izraeliták majd minden jótékony intézet alapításában megelőztek bennünket: milyenek a jótékony-sági társulatok, takarékpénztárak, segélyegyletek, aggkori segélypénztárak stb., melyekkel ma birunk. Náluk a jótékony-sági érzet sokkal élénkebb, mint bármely más népnél. }

Ha valamely izraelita nyomorba esik, hitsorsosai nem engedik őt koldulni menni s élelmét házról-házra járva keresni; hanem rajta vannak, hogy 40—80 forintnyi összeadott pénzüsszeggel lássák el, a melyen egy bugyrot vásárolva, a sokszor adott és vett portéka, a fajának saját-ságát képező takarékos-ság mellett lehetővé teszi ezen szerencsétlennnek, hogy kenyerét többé ne ugy kéregesse. Mennyire sajnálatos, hogy a többi vallásfelekezeteknél is a szegények nem istápoltnak szinte ily módon!

VI.

Mennyi izraelita van mai nap a világon — Mennyi volt időszámításunk harmadik százada előtt. — Rendszerint a kevésbé civilizált országokban vannak legnagyobb számmal. — A részükre fentartott fényes jövő. — Az erők, melyekkel rendelkeznek. — A nagy vagyon melyre a jelen század elejétől fogva szert tettek, s a zsidó lakosság növekvése ugyanezen időszak alatt.

A külföldön székelő követségek által szolgáltatott tudósítások szerint, a Palaestinán kívül megtelepedett izraeliták mai nap számra nézve mintegy hét millióra mennének, s e létszám nem lehetett kisebb a keresztény időszámítás eleje táján sem.

Kétségkívül azon időben sok városban az irányukban táplált gyűlölet miatt gyakran a legborzasztóbb módon bántak el velük. Így, Flavius József szerint, Vespasián uralkodása alatt kétezer zsidót mészároltak le Ptolemaïs városában; kétezerötszázat öltek meg Ascalonban, tizenháromezret Scythopolisban, huszezeret Caesareában és ötvenezeret Alexandriában. ¹⁾

Mindamellett azon időben a római kormány támogatta őket, a mi aztán lehetővé tette nekik

¹⁾ Flavius József. A zsidók háborúja a rómaiak ellen. 2. k. 35. és köv. fej.

javában gyümölcsöző üzletükre adni magukat, s újabb születésekkel gyorsan kipótolni azon ürt, melyet az ily kivégzések soraikban előidéztek.

De az időtől kezdve, a midőn Krisztus vallása diadalmaskodott, mint az üdvözítőt megölt nép a nemzetek szégyenpadjára ültetve, s nemcsak a lakosság, hanem a kormányok által is zaklatva és üldöztetve, a melyek a vallási ürügyet igen gyakran felhasználták arra, hogy őket annál könnyebben kifosztogathassák: — vagyonosságuknak és számerejüknek szükségkép hanyatlani kellett.

Aztán a zsidó nép elszaporodása, időszámításunk harmadik százada előtt különösen előmozdítva lett a civilizációnak az időben volt csekély kiterjedése — s ennek folytán a csekély concurrentia által, a melyre kereskedelmi műveleteiben akadt.

Vessetek mai nap csak egy pillantást a legcivilizáltabb államokra s látni fogjátok, mily kevés számmal vannak ott az izraeliták összehasonlítva ama tömegekkel, melyeket a haladás útján elmaradt társadalmak foglalnak magukban.

Mig Franciaországban Jákobnak csak száz-ezer, Angliában csak negyvenezer, Schweiczban csak háromezer utódja létezik, addig Németország kis államaiban kétszázezer, Moldva-Oláhországban négyszázezer, Ausztriában kilencszázezer*) találta-

*) Az 1870-ki népszámlálás szerint a monarchia nyugati felében 820,200, a magyar korona tartományaiban, a katonákkal és honvédekkel együtt 5 3.641, s így az egész osztrák-magyar monarchiában összesen

tik, s egész tömegek vannak Perzsiában és Törökországban.

Az ily gazdasági tünemény nem lephet meg bennünket.

Azon népeknél ugyanis, a hol az emberi szellemet sűrű sötétség fogja körül, a kereskedés aljas, és a lakosság legutolsó osztályainak átengedett foglalkozás. Ily esetben az izraeliták kerítik azt hatalmukba, s azon mérhetetlen nyereség, melyet a tulajdonságukat képező kitünő kereskedelmi képességük mellett belőle vonnak, virágzó állapotoknak és elszaporodásuknak egészen természetes oka.

Ha ellenben oly központon laknak, a hol a képzettség elterjedve van, a hol tehát a kereskedés szükségkép tiszteletben tartatik és gyakoroltatik, jólehet kereskedelmi felsőbbbségük itt is köz tudomásu, mindamellett már oly könnyen nem szaporodnak el.

Bármiként álljon is azonban a dolog, számba véve az irányukban jelenleg uralkodó közhangulatot, rossz napjaik lejártak, s úgy látszik, a legfényesebb jövő van számukra fentartva. Addig, míg közmegvetés tárgyai s a világ minden országában üzve hajtvá voltak, minden pillanatban attól tartva, hogy kifosztogattatnak: különféle te-

1.373,841 zsidó volt. — L. Dr. Konek S. A magyar birodalom statist. kézikönyve 151. lapján (1874-ki kiadás); s illetőleg az orsz. m. k. stat. hivatal által az 1870-ki népszámlálás eredménye felett kiadott munka 51. lapját.

hetségeik nem vehették azon magas röptöt, a melyre különben alkalmasak. De ma már nem így áll a dolog a bennünket kormányzó jogegyenlőségi törvényeknek ezentúl megrendíthetlen uralma alatt, a melyek szerint tulajdonuk szent és sértethetetlen, s az emberi tevékenység különféle versenypályái nyitva állanak előttük.

Most már, erőt merítve azon náluk mindenki által ismert józanságból¹⁾ és kitartási szellemből; — erőt merítve azon barátságból és azon gyengédséggel telt ragaszkodásból, melyek mindnyájukat egybefűzik²⁾; — előnyöket vonva azon összeköttetésekől, melyeket maguk között bármely távolságra biztos és gyors módon életbe léptethetnek; — előnyükre fordítva a jelenleg élő nyelvekben és mindennemű tanulmányokban való jártasságukat; — erőt merítve végül mérhetetlen mennyiségű tőkékől s azok értékésítésében való ügyességükből: az egyes országok benszülött lakosai utóvégre győzelmes versenytársakra akadnak bennük minden nyereséges és tisztos állás-

¹⁾ A párisi vendéglős olyannyira ismeri az izraeliták mértékleteségét, hogy a legcsekélyebb visszaéléstől sem tartva, az általuk megrendelt nagy ebédeknel az elfogyasztandó bormennyiséget mindig kényük kedvükre hagyja. — De már nem így van akkor, ha más vallásbeliek számára készített ebédről van szó.

Még egy, az izraelitáknál közmondássá vált s köztük gyakori használatban levő életelvet is felemlítünk:

Tedd el másnapra a vacsorát és végezzd el ma holnapi dolgaidat.

²⁾ Tacitus, Histor. 2. k. 5. fej.: „Et quia apud ipsos (Judaeos) fides obstinata, misericordia in promptu.“

ban, a mint már a kereskedelem terén akadtak is; a minék eredménye fajukra nézve ugy számerejének, mint vagyonosságának és hatalmának rendkívüli kifejlődése. Már is könnyű látni ama midennemü előrehaladásból, melyet Jákob fiai a jelen század elejétől, vagy is azon időponttól fogva tettek, a midőn több államban őket illetőleg ugyanazon jogokat kezdték elismerni, a melyek az egyes nemzetek tagjait illették, hogy mire vannak hivatva lenni egykoron. Nem terjeszkedünk kie helyütt bővebben azon roppant vagyon kérdése felett, a melyre szert tettek, s a melyről mindenkinek tudomása van; de a közönség kevésbbé ismeri ama statistikai adatokat, a melyek arról tanuskodnak, hogy Európa különféle államaiban való elszaporodásuk mily gyors s majdnem hihetetlen volt.

Im itt néhány adat:

Hollandiában	1830.	Az ez évben teljesített összeírás szerint a zsidó lakosság számlált	45,482	leket.
Schweiczban	1840.	Az ez évi összeírás szerint . . .	51,138	"
Bajorhonban	1803	ban . . .	1267	"
Bajorhonban	1850	-ben . . .	3145	"
Poroszországban	1814	-ben . . .	9951	"
Poroszországban	1835	-ben . . .	14,428	"
Poroszországban	1822	-ben . . .	145,000	"
Poroszországban	1849	-ben . . .	218,000	"

Magyarországban	}	1805-ben	127,816 leket
		1848-ban	292,000 „ *)
Pest városában	}	1840-ben	7721 „
		1848-ban	16,512 „ (**)

A bukaresti (romániai) közegészségügyi hivatal legujabban egy jelentést tett közzé, a melyből az tűnik ki, hogy ezen fővárosban 1867. és 1868-ban a keresztényeknél 10,537 születés történt, mely számot a halálozás 1765-tel mulja felül; míg az izraelitáknál kétszer több születési mint halálozási eset fordult elő.

Ebből ítéletet hozhatunk az izraeliták virágzó állapota és a románok hanyatlása felett.

Idézzük még mit irt legutóbb a párisi anthropologiai társulat elnöke :

„Mindazon országokban, a honnét csak a zsidó lakosság összeírását megszerezhettük, szokatlan gyorsaságu növekvést constatálunk.“

*) Géographie méd. II. k. 137. l.

*) Az 1864. év végére kiszámított tényleges állapot szerint a magyar korona országaiban volt izraelita 435.400. az 1870-ki népszámlálás szerint pedig ez év elején 553.641, kik közül katona 1.295, sőt honvéd csak 213! — L. az 1864-ki adatra nézve Dr. Konek S. az ausztriai-magyar monarchia statistikai kézikönyve 1868-ki kiad. I. füz. 145. lapján, az 1870-ki adatra nézve pedig az ezen népszámlálás eredménye felett az orsz. m. k. statistikai hivatal által kiadott munka 51. lapját.

**) Az 1870-ki népszámlálás szerint volt izraelita :

Pest városában	39.384
Budán (Ó-Buda nélkül)	2.554

Összesen 41.938

L. az Orsz. m. k. stat. hiv. idézett munkája 59. lapját.

VII.

További részletek, melyekből az izraeliták pompás jövője előrelátható. — Az arany a világ első hatalmassága. — A szellemi kiképzés tökéletes volta az izraelitáknál. — Franciaországban az akademiákon, a nyilvános tanszékeken, a képviselőházban s képzett vagy hatalmas emberek minden gyülekezetében sokkal nagyobb számmal vannak, mint az ez országban tálaltató létszámuk után feltehető lenne. — Európa különféle államai ugyanily képet nyújtanak. — Jákob fiai rendelkeznek a sajtóval. — Ők állanak a legjelentékenyebb bankok, a vasutak és a főbb iparágak élén. — Ratisbonne atya, Disraeli stb. által felettük hozott ítélet. — Izrael hivatva van a nemzeteket kormányozni és saját fajat mindenütt a benszülöttek helyébe ültetni. — Ő fogja az általános testvéresülés elvét gyakorlati alkalmazásba venni.

— Különféle népek történetéből merített példák.

Imént az olvasó figyelmét az izraeliták számára fentartott mindinkább viruló jövőre hívtuk fel. Állapodjunk meg egy pillanatra ezen nagy érdekelttség keltésére méltó tárgy felett.

Korunk elvitázhatlanul az aranynak adta a felsőbbséget, a mindenhatóságot. Avagy mai nap nem dönt-e az arany a béke és háboru kérdéseiben? Nem ezen ércz tágitja-e ki az eszmék körét s rakja-e birtokosának lábaihoz a föld minden erőit?

A nagy francia forradalmat megelőzőtt századokban az aranynak ugyan kétségkívül rendkívüli hatalma volt; azonban az azon kor aristocra-

tiájában, mely magának az arany felett nem egyszerű elégtételt szerzett, versenytársra akadt; a közvélemény pedig az arany birtokosait valódi értékük szerint ítélte meg akkor, ha a forrás, melyből azt merítették, tisztátalan volt.

Hogy megváltoztak az idők! Az arany azóta majdnem istenséggé lőn; mindenütt parancsol, mindenütt imádják¹⁾, és soha sem volt oly igaz mint ma, a mit Euripides mondott róla: „Oh kedves arany! te földből kikelt mag, minő szerelemre gyujtod a halandókat! Te minden hajlam legerősbbike, te leg hatalmasabb zsarnok mindenek között, te magával Marssal is megküzenél; mert a te hatalmad felsőbb ez isten hatalmánál; te minden élő megindítasz. Orpheus zengő dallamaira az észszel nem bíró fák és vadállatok lábra keltek és követték őt; téged pedig az egész föld, a tengerek, a hadnak mindent megzabolázó istene követnek s hajtanak fejet előtted.²⁾“ Az arany legfőbb urának és fejedelmének tehát a föld fejedelmévé kell lennie; s ki lenne más ezen fejedelem mint az izraelita?

Nincs-e már kezeiben a bankoknak, a vasutaknak és a kereskedelemnek majdnem monopoliuma? Nem rendelkezik-e e szerint nagy számu

¹⁾ Avagy az utóbbi időkben nem láttuk e, hogy oly egyének, kiket a játékbarlangok szégyenletes kiaknázása vagy másoknak vagyontukból köztudomásra való kifosztogatása gazdagított meg, az általános szavazatjog után a törvényhozó testületekbe beválasztva lettek.

²⁾ Euripides, Bellerophon tragoediája.

tiszti állásokkal, a melyek nagy része után pompás fizetés jár?

Aranyai segélyével nem ad-e gyermekeinek felsőbbrendű nevelést, s ily módon nem készül-e gyermekei által a művészetekben, az irodalomban és a közhivatalokban az első sorokat elfoglaltatni?

Hisz nálunk is a Sorbonne-ban, a Collége de France-ban, kik a legkiválóbb tanárok? az izraeliták; a színházban a hírneves szerzők? az izraeliták; a bölcsészek és publicisták közt kik a leg-hiresebbek? az izraeliták. Sőt még a jeles zeneszerzők is legtöbbszörre ugyancsak izraelita származásúak.

Németországban már egészen másképp áll a dolog. Halljuk csak Disraelit, az angol miniszterelnököt, a ki eredetileg szinte héber származású:

„A Németországban készülődőben levő hatalmas átalakulás minő auspiciumok alatt nyeri fejlődése teljét? A zsidó auspiciumai alatt, a kinek Németországban a tanári székek majdnem teljes monopoliuma osztályrészeül jutott. ¹⁾

„Németországban, mondá Metternich, a zsidók viszik a főszerepet; vannak íróik, bölcsészeik, költőik, szónokaik, publicistáik, bankárjaik sat.“

Ismerjük a sajtó megvásárolhatóságát. Kik azok, a kik működésbe hozzák ezen félelmes gépezetet, a melynek mint romboló és teremtő té-

¹⁾ Ezen országban a legkitünőbb tanárok, Neander, Regius, Benari, Welh sat. a zsidó valláshoz tartoznak.

nyezőnek hatalma olyannyira ismeretes? Azok, kiknél az arany van: az izraeliták.¹⁾

Ekkép tehát a nyilvános tanszékekről és a napi lapok útján való oktatás, melynek a szellemekre oly nagy hatása van, majd mindig vagy ajkaikról vagy tollukból folyik.

Vegyük most egy más tekintetből Jákob fiainak jelenlegi hatalmát szemügyre. Franciaországban számerőre körülbelül százezeren vannak, következőkép a lakosságnak csak egy-négyszázadrészét teszik. A helyett azonban, hogy a semmitűszék, főszámszék, államtanács, törvényhozó testület és az Institut, valamint minden más tudományos testület tagjainak csupán egy négyszázadrészét képeznék, számuk ezen magas állásokban ötször-hatszor tekintélyesebb semmint számerejük a katolikusokéval egybevetve megengedhetné.

Huzamos ideig nyolcz minister közül egyik izraelita volt.

A juliusi forradalomban az ideiglenes kormányt képezett tiz személy között két Mózes-hitű volt.

Oroszországbnn a pénzügyminister Cancrín gróf, egy lithvániai izraelita, vagy legutóbb ő volt.

Ugyanezen ministeriumban foglalt helyet Po-

¹⁾ Ismeretes dolog, hogy majdnem lehetetlen a hirlapokba felvételni valamely panaszt, a mely azon vasuti társaságok igazgatói ellen van intézve, a kik vagy izraeliták vagy ezeknek alázasat szolgálai.

roszországban Arnim, Spanyolországban Mendi-
zabal, a kik mindketten Jákob fiai voltak.

Mennyi hivatal, mennyi méltóság, mennyi
jogositvány s mennyi előjog van tehát századunk-
ban Izrael birtokában!

Hogy tudott Jákoknak a népek közt oly gyenge
minoritásban levő nemzedéke, birtokába keríteni
ily fontos, ily kiváló állásokat! Nem képezi-e
ezen különös szerencse, főképp a világot kormányzó
új elvek mellett, a legrendkívülibb életerő s egy
csudaszerű jövő ismertető jelenségét?

Azonkívül itten van tisztelendő Ratisbonne
atyának az izraeliták felett hozott ítélete, a ki
őket annál jobban ismerheti, mert maga is azon
fajból való: „Természetüknél fogva ügyesek, le-
leményesek, s az uralom ösztöne által megszállva,
a zsidók fokonként minden utat elálltak, a mely
a vagyonhoz, a méltóságokhoz és a hatalomra
vezet. Szellemük lassankint a modern civilisációba
beszivárgott. Igazgatják a börzét, a sajtót, a szin-
házat, az irodalmat, a különféle társulatokat, a
szárazföldi és tengeri nagy közlekedési utakat; s
vagyonuk és eszük fölényével az egész keresztény
társadalmat jelenleg mintegy hálóba szorítva
tartják.¹⁾“

Ha tehát ilyenemű az izraeliták magas állása,
jóllehet csak az imént jutottak az emancipáció-

¹⁾ Rev. P. Ratisbonne, *Question juive*, p. 9. Paris 1858.

hoz, minő rendeltetés nem vár rájuk rövid idő alatt minden állam társadalmában!

Egyáltalán nem is titkolják önmaguk előtt ama nagyságot, mely rájuk nagyon rövid idő alatt várakozik. Az alliance israélite universelle társulat elnöke magára vette azt a feladatot, hogy egy, e társulatnak nemrég tartott gyűlése alkalmával tartott beszédben megismertesse mindnyájukkal ama fényes rendeltetést. Im ezek szavai: ¹⁾

„Hogy megváltozott reánk nézve már minden uraim! Mikor gyermek voltam, nem mehettem végig szülővárosom utczáin a nélkül, hogy valamely bántalomnak kitéve ne legyek. Mennyi küzdelmet kellett ökleimmel vívnom! Néhány év múlva aztán Párisban tanulmányaimat végeztem; s a midőn 1817-ben Nimesbe visszatértem, ügyvéd lettem és többé nem voltam zsidó senkire nézve.

„Láttam nemsokára, miként foglalnak el a zsidók magas állásokat és örömöm nagy volt. Igen uraim, én azt mondom önöknek, hogy büszke vagyok a zsidókra; s kell hogy az emberek megengedjék nekem ezen hiúsági érzetet; mert gyermekkoromban még semmibe sem vétettek; s azon mértékben, melyben a kor haladt, láttam őket buzgalommal, bátorsággal eltelve mint munkás, jó állampolgárokat és hasznos embereket, láttam őket minden életpályán magas állásokra szert tenni. Nevüket hangoztatni hallottam az ország legszebb, legtiszteletre-

¹⁾ Archives israélites, I. 13. lap, 1867.

méltóbb nevei között. Bátorság barátim! Legyetek kettőzött buzgalommal; ha a jelent oly gyorsan és oly jól felfogtuk, *mily szép a jövő!*

Mármost kérdünk bárkit: nem igaz-e, hogy az ily csodás módon szervezett s ily életerős népség által megrohant népeknek szerencsétlenségükre nincs semmi fegyver kezükben, hogy neki ellenállhassanak, vagy hogy a nemzeti munkából credő nagy vagyont szintugy mint a mindennemű méltóságokat és hivatalokat legalább méltányos arányban megoszthassák vele?

Financiális ügyességével és roppant tőkéivel Izrael máris bizvást felvesz a kereskedelmi téren minden küzdelmet. A mi pedig a magas állásokat illeti, ki gátolhatná el az utat előtte, s ki állhatna ellent annak, hogy övéi legnagyobb részét beléjük ültesse, ha egyszer az aranynak, a sajtónak és a tanításnak teljes birtokában van.

Midőn a Napoleonok kormányoztak bennünket, nem hemzsegett-e a korsikai hivatalnok mindenütt? S a midőn a bordeaux-vidéki Viléle volt pénzügyminiszter, nem bővelkedett-e gascogne-iakban a közigazgatás minden ága? Nem lesz-e ez mindinkább ugyanigy Izraellel?

Minden küzdelmet nehéznek látunk tehát egy cosmopolitanus néppel szemben, a mely ily félelmes erővel rendelkezik.

Ne mondja nekünk senki, hogy a zsidó vallásból számos kitérés lesz, s hogy ekkép Jákob fiainak e hatalmas társulata utóvégre feloszlani

fog. Hogy meggyőződünk az ellenkezőről, elég egy pillantást vetnünk azon kevesek számára, kiket az e czélből alakult harminczhárom keresztény társulat megszerezni tudott. Pedig e társulatok nevezetes tőkékkel dolgoznak, sőt mi több, nagy befolyással is rendelkeznek és igen ügyes fogásokkal élnek, a melyeket még lelkiismeretes emberek sem tudnának nagyon roszalni.

Izraelnek a közel jövőben leendő felemeltése a nagyság tetőpontjára tehát bizonyosnak látszik, mivel ugy látszik e pillanatban semmi sem áll annak útjában. Ekkép, hacsak valamely nagy változás nem áll be a társadalom rendjében és mozgalmában, nemsokára látni fogjuk őt, bármily rendkívülinek is tűnjék a sors ily végzése, a nemzeteket kormányozni, minekutánna eltulajdonította magának minden vagyonukat; s következőleg mértéken felül elszaporodni, elűzve „szine elől ¹⁾“ az egész föld lakóit, ugy amint a kánaániakkal és Gessen földje benszülötteivel tette.

Természetesen sokan fel fognak támadni azon előérzet ellen, hogy az izraeliták a földkerekségen lakó különféle fajok helyébe fognak ülni s magunk sem tagadjuk, hogy e jóslat kissé merész. De a történelem arra tanit bennünket, hogy a lakosság minden országban lassankint azok által helyettesítetik, a kik annak területén szerződések avagy szerencsés fegyvertények folytán tá-

¹⁾ Exodus, XXIII. r. 30. vers.

borukat felütve, gazdagságban, élelmességben és mindennemű termelő képességben elvitázhatlanul ama lakosság felett állanak.

Nézzétek csak a kis görög népet, a mely az első volt, mely a civilizáció magas fokára eljutott. Gyarmatai segítségével nem foglalta-e el helyét mindazon bensülötteknek, a kik a Középtenger, valamint a Propontis és a fekete tenger partjait lakták?

Franciaország nyugatán a gallus nem engedte-e helyet a száznak, a mely ma Normandia földjét egyedül tapodja?

Nemde délen az olasz vér pezsg honfiaink ereiben?

Hová lettek azon ős törzsek, melyek valaha az új világ pusztáit népesítették? Felsőbb fajok hatása alatt majdnem teljesen elenyésztek. Délen már alig láthatni másokat, mint Pizarro és Cortés honfitársait; míg Észak-Amerika majd egészen a szászok amaz erőteljes, makacs és értelmes fajának tulajdona, a mely Normandiánkat bírja.

Egy, dr. Boudin által kimutatott statisztikai eredmény még nagyobb valószínűséget kölcsönöz jóslatainknak. Ezen orvos kutatásai szerint ugyanis egy nép sem képes minden éghajlat alatt oly könnyen meghonosulni, mint az izraeliták.¹⁾

Természetesen ezen feltevések, jólehet a legkülönbözőbb, a legszámosabb és a legkézzelfoghatóbb jelenségek által támogatvák, ujdonságuk

¹⁾ Journal de la Société statistique de Paris, août, 1860.

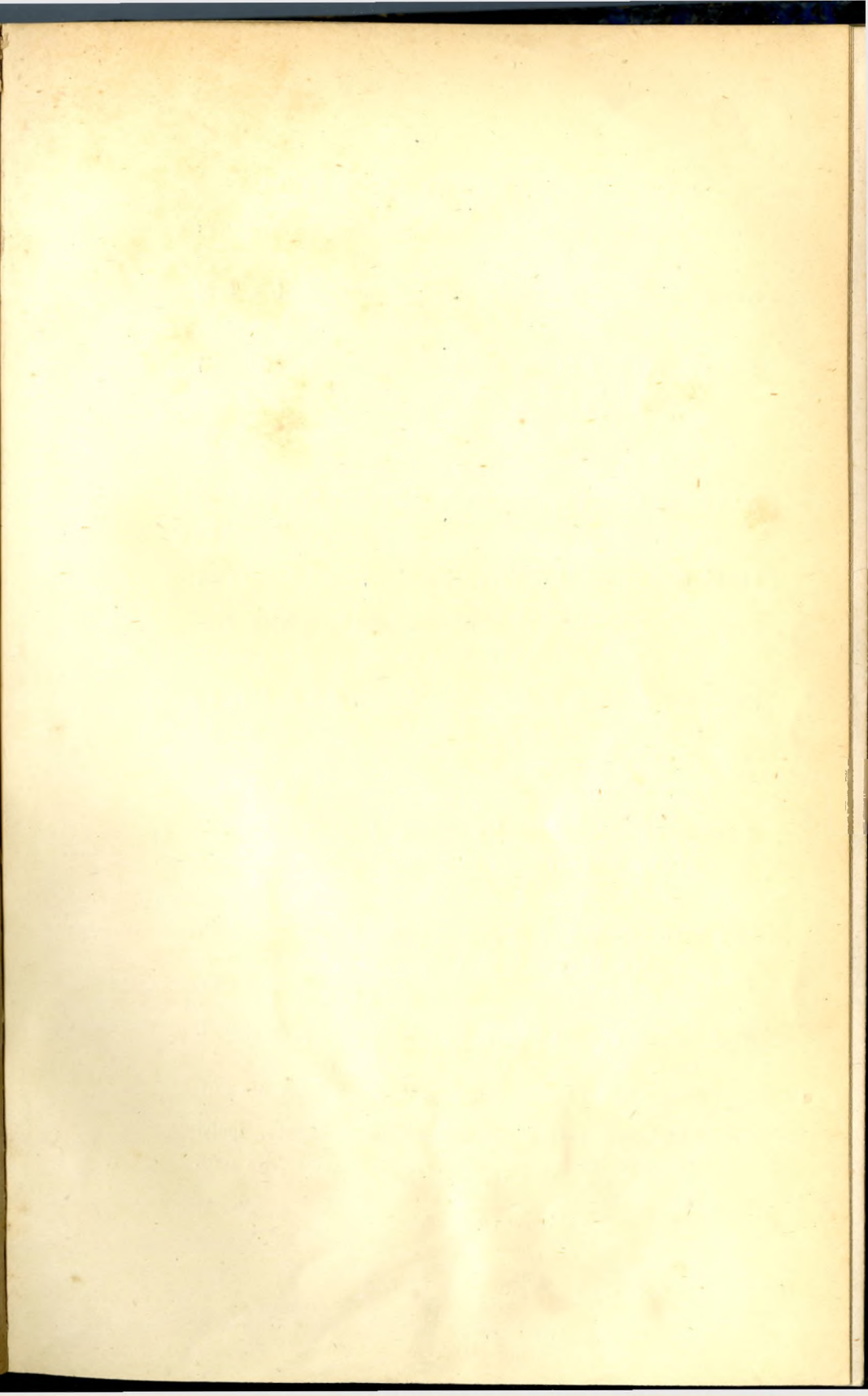
miatt sok hitetlen Tamásra akadnak. De azért nem riadunk vissza. A megszokottság rendszerint minden új eszmében képtelenséget lát, s ez azon eszmék sorsa mindaddig, a míg hétköznapiakká nem válnak. Ha azonban jóslataink elvégre teljesedésbe mennek, ha Jákob fiai felhasználva az általános gondatlanságot és nem-törődést, túlélni találják minden többi fajt, — mert ismerjük az őket egybefüző ragaszkodást és testvéri érzelmeiket¹⁾, — senki sem fogja kérdésbe vehetni, hogy akkor általuk valósul meg ama kor, mely után eped az emberiség, mely után sovárogo minden emberbarát s vágyódik minden nagy szellem: értjük az általános testvéresülés korát.

Adja isten azonban, hogy az előbb elkövetkezzék!

E feltevéseink kétségkívül sokkal távolabb eső jövőre vonatkoznak, semhogy a mai nemzedék teljesedésbe menni lássa azokat; de az általunk kifejtett tények mellett ma már vakoknak kellene lennünk, hogy kérdésbe vonjuk ama fényes jövőt, mely az izraeliták számára fentartva van.

¹⁾ L. a 41. és 42. lapokon.

Dr. BALLAGI GÉZA.

TETTEY NÁNDOR ÉS TÁRSA

könyvkereskedésében, Budapest, váci-utca a „vastu-kóhoz“ megjelentek :

Közügyeinkről. Magyarország pénzügyi helyzete. Irta Gróf

L ó n y a y Menyhért. Budapest 1874. 1 frt 80 kr.

Észrevételek. Gróf Lónyay Menyhért „Közügyeinkről“ szóló

munkája felett, Irta X. Y. Z. A m. tud. Akademia által elsőrendű jutalommal díjazott közügyi pályamunka szerzője. Budapest 1874. 1 frt.

Hi a haza? Levelek egy államférfiúhoz. Budapest (februárban)

1875. Ára 70 kr.

Értsük meg egymást! Röpirat 1875. 80 kr.

Rhapszodicus tanulmányok az alkotmányosság, a nagy sza-

vak és humbug köréből. Irta L a u k a Gusztáv. Ára 1 frt 20 kr.

Kvintusz Horácziusz Flakkusz Versei. (A dalok V. könyve.)

Magyarra fordította és jegyzetekkel felvilágosította Dr. B a r n a I g n á c z. — Horatius könyvomatú arczképével. — Budapest 1875. Ára 2 frt 60 kr.

A boldogság útja. Költemény kilencz énekben. Irta gróf

Z i c h y Géza. 1875. 1 frt 50 kr. Pompás diszkötésben, a költő fényképezett arczképével. 2 frt 80 kr.

Veresmarti Mihály XVII. századi magyar író élete és munkái.

Korrajz a hitújítás idejéből. Irta I p o l y i Arnold 1875
Kis 8° 692 lap. Ára 2 frt.

Régi magyar egyházi írók. I. Veresmarti Mihály. Munkái I.

kötet, Megtérése historiája. Bevezetésül élete és munkái
Kiadja I p o l y i A r n o l d 1875. n. 8. r. 86. lap. Ára 4 frt.

Besztercebánya városa. Irta I p o l y i

A r n o i d püspöktől. Budapest 1875. Ára 1 frt.